

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้ามั่นคงขึ้น คุณภาพของประชากรในชาตินับว่าเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง การสร้างคุณภาพของประชากรจะต้องเริ่มตั้งแต่วัยแรกเริ่มของชีวิตในครรภ์ มารดาจนถึงวัย 6 ปี ซึ่งเป็นวัยที่ต้องวางรากฐานของการพัฒนาทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ให้เจริญงอกงามเต็มที่ ซึ่งจะมีอิทธิพลต่อการเสริมสร้างฐานความพร้อมของเด็กต่อไปในอนาคต (กรมการศึกษานูนา, 2537)

จากการศึกษาพื้นฐานทางแนวคิดด้านจิตวิทยาพัฒนาการเด็กก่อนระดับประถมศึกษา พบว่า พัฒนาการด้านหนึ่งที่มีความสำคัญยิ่งต่อเด็กระดับก่อนประถมศึกษา คือ พัฒนาการทางด้านร่างกาย เพราะพัฒนาการทางด้านร่างกายเป็นพื้นฐานของพัฒนาการทางด้านสติปัญญา และด้านอื่น ๆ ดังที่ เพียเจท์ (Piaget) ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาทางสติปัญญาของเด็กวัยนี้ อยู่ที่ การพัฒนาประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหวอวัยวะต่างๆ ซึ่งจะก่อให้เกิดการรับรู้เพื่อนำกลับไปสู่ การทำงานของระบบประสาทส่วนกลาง เกิดเป็นโครงสร้างทางสติปัญญาสะสมอยู่ในตัวเด็ก นอกจากนี้พัฒนาการทางด้านร่างกายยังส่งผลสืบเนื่องถึงพัฒนาการทางด้านจิตใจ - อารมณ์ และ สังคมอีกด้วย (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2537)

อาร์โนลด์ กิเซล (Arnold Gesell อ้างถึงใน พัชรีย์ สอนแก้ว, 2536) อธิบายว่า พฤติกรรม ของเด็กเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านสรีรวิทยา กล่าวคือ การเปลี่ยนแปลงทาง ด้านสรีรวิทยา เช่น ความพร้อมของกล้ามเนื้อ ต่อมต่าง ๆ ของร่างกาย ฯลฯ จะกระตุ้นให้เกิด พฤติกรรมขึ้น เช่น เด็กจะพูดได้ก็ต่อเมื่อมีความพร้อมทางกล้ามเนื้อปาก เป็นต้น ดังนั้นการเรียนรู้ จะไม่เกิดหากร่างกายไม่มีความพร้อม

ในปัจจุบันพบว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นกับเด็กวัยอนุบาลมีเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เด็กที่อยู่ในชนบทและเด็กที่ยากจนยังขาดการพัฒนาตามวัยอย่างต่อเนื่องครบทุกด้าน โดยเฉพาะ การพัฒนาทางสุขภาพและความแข็งแรงของร่างกายตั้งแต่เกิดจนโตอันเป็นพื้นฐานที่สำคัญ

ของชีวิต จนทำให้เกิดปัญหามากมายประการ อาทิเช่น ภาวะการตายของเด็ก ยังอยู่ในระดับสูง อัตราการตายของทารกต่ำกว่าอายุ 1 ปีของไทย โดยเฉพาะในชนบทสูงถึง 41 ล้านคนต่อปี ด้านภาวะการขาดสารอาหารตามหลักโภชนาการของเด็กไทยอายุ 0 - 5 ปี มีสูงถึงห้าแสนคน นอกจากนี้ยังพบว่า เด็กไทยจำนวนมากมีภาวะโลหิตจางจากการขาดธาตุเหล็กซึ่งเป็นอาหารที่พบมากในไข่แดงและตับสัตว์ ซึ่งมีสาเหตุมาจากการให้อาหารเสริมที่มีแต่ข้าว และการดูแลสุขภาพร่างกายที่ไม่แข็งแรง ปัญหาต่างๆ เหล่านี้ยังรวมไปถึงปัญหาสุขภาพฟัน และการติดเชื้อต่าง ๆ (คณะกรรมการพัฒนาการศึกษาอบรม และเลี้ยงดูเด็ก, 2535)

จากการศึกษาเชิงมนุษยวิทยาเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กตามวิถีชีวิตไทยในด้านการส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกายของเด็กวัยอนุบาล ของผู้ปกครองในหมู่บ้านชนบทของไทย พบว่า มีประเด็นสำคัญอันเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อพัฒนาการทางด้านร่างกายของเด็กวัยอนุบาลในหมู่บ้านชนบทหลายด้านด้วยกัน อาทิเช่น

1. ด้านอาหารและโภชนาการ เช่น เด็กรับประทานอาหารที่มีรสจัดเหมือนกับผู้ใหญ่ มีการใช้ผงชูรสในการปรุงอาหาร ซึ่งเด็กบางคนที่ได้รับประทานเข้าไป เกิดอาการแพ้ เช่น ปวดศีรษะ ร้อนวูบวาบที่ใบหน้าและลำคอ และทำให้เกิดการทำลายเซลล์สมอง การเจริญเติบโตหยุดชะงัก เป็นต้น
2. ด้านการรักษาความสะอาดของร่างกายและการขับถ่าย เช่น เด็กในหมู่บ้านมักนั่งถ่ายตามบริเวณบ้าน บริเวณป่าละเมาะใกล้บ้าน ถ่ายลงน้ำ บนพื้นดิน ผู้ใหญ่ขุดหลุมให้เด็กนั่งถ่าย เมื่อถ่ายเสร็จผู้ใหญ่จะขุดหลุมฝังให้ การขับถ่ายของเด็กจะไม่เป็นเวลา ถ้าไม่มีผู้ใหญ่อยู่ด้วย เด็กจะไม่ชำระล้างหลังการขับถ่าย เป็นต้น
3. ด้านการเจ็บป่วยและการป้องกันรักษาโรค เช่น เมื่อเด็กเจ็บป่วย พ่อแม่จะซื้อยาจากกองทุนประจำหมู่บ้าน หรือจากร้านขายยา การดูแลสุขภาพโรคยังไม่มีข้อมูลแสดงว่ามีวิธีป้องกันโรค และนอกจากนั้นยังไม่หลีกเลี่ยงเพื่อป้องกันเด็กไม่ให้ติดโรค เช่น ปลอ่ยให้ใช้ของร่วมกับคนป่วย นอนรวมกับผู้ป่วย เป็นต้น หรือเด็กที่เป็นแผลผู้ใหญ่จะปลอ่ยให้หายเอง ปลอ่ยให้เด็กเล่นดิน เล่นขี้เถ้า และไม่สนใจทำความสะอาดหรือใส่ยา เด็กไม่มีความรู้เรื่องการรักษาความสะอาด เป็นต้น
4. ด้านการพักผ่อนนอนหลับ เช่น แม่ไม่ค่อยให้ความสนใจเรื่องการนอนหลับ ให้เด็กเลือกเวลานอนเอง เข้านอนเอง เป็นต้น (สุมน อมรวิวัฒน์ และคณะ, 2532)

จากการศึกษาข้างต้น จะเห็นได้ว่า ปัญหาการส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกายของเด็ก สามารถพิจารณาได้จากการอบรมเลี้ยงดูของผู้ปกครอง เช่น การให้อาหารว่าถูกหลักโภชนาการหรือไม่ การให้ภูมิคุ้มกันโรคต่าง ๆ การดูแลรักษาความสะอาดร่างกายของเด็ก ตลอดจนที่อยู่อาศัย การพักผ่อนนอนหลับ เป็นต้น เป็นปัญหาสำคัญที่ทำให้พัฒนาการทางร่างกายของเด็กวัยอนุบาลไม่เป็นไปตามที่ควร เนื่องจากสาเหตุสำคัญหลายประการกล่าวคือ ความเสื่อมถอยของบทบาทครอบครัว ในการขาดการเตรียมตัวของผู้ที่จะเป็นพ่อแม่ ทั้งในด้านความรู้ความเข้าใจ ความตระหนักในความรับผิดชอบในฐานะพ่อแม่ ทำให้พ่อแม่จำนวนมากขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดูแลเด็กทางโภชนาการ การดูแลสุขภาพ และการรักษาอาการเจ็บป่วยของเด็ก หรือความรู้ความเข้าใจไม่ถูกต้องในการเลี้ยงดูบุตร ทำให้มีการอบรมเลี้ยงดูที่ไม่เหมาะสม (คณะกรรมการพัฒนาการศึกษาอบรมเลี้ยงดูเด็ก, 2535) ซึ่งนักจิตวิทยาเชื่อว่า ความแตกต่างของเด็กซึ่งเกิดจากการเลี้ยงดูที่แตกต่างกันในวัยเด็ก จะมีอิทธิพลต่อการก่อตัวของบุคลิกภาพที่จะติดตัวเด็กไปตลอดชีวิต (อารยา สุขวงศ์, 2532)

ดังนั้น วิธีทางอันจะนำมาซึ่งคุณลักษณะของเด็กที่มีความพร้อมทางร่างกายที่พึงประสงค์ในปัจจุบัน ต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจของผู้ใหญ่เกี่ยวกับปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการทางร่างกายของเด็กวัยอนุบาล อันเป็นเงื่อนไขของการพัฒนาในด้านอื่น ๆ ทั้งนี้พัฒนาการทางร่างกายของเด็กวัยอนุบาล มีลักษณะปรากฏให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรมมากกว่าพัฒนาการด้านอื่น ๆ จึงเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีที่จะช่วยให้ผู้ปกครองตระหนักถึงความสำคัญของบทบาทของตน โดยผ่านทางกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ เมื่อผู้ปกครองมีความเข้าใจที่ดี ในการส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกายของเด็กวัยอนุบาลแล้ว ก็จะส่งผลให้เกิดศักยภาพที่จะส่งเสริมพัฒนาการเด็กของตนในด้านอื่น ๆ ต่อไป เช่นเดียวกับที่ ฉันทนา ภาคบงกช (2535) กล่าวไว้ว่า คุณภาพของเด็กขึ้นอยู่กับผู้ปกครอง หากผู้ปกครองมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับตัวเด็ก สามารถส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการด้านต่าง ๆ ตลอดจนสามารถหล่อหลอมให้เด็กเติบโตมาเป็นคนที่มีคุณภาพ อันเป็นที่พึงประสงค์ของสังคม และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

อนึ่งพ่อแม่ผู้ปกครองในชนบทในปัจจุบัน แม้จะได้รับข่าวสารข้อมูล และการศึกษาในระดับหนึ่ง แต่ส่วนใหญ่ยังขาดความตระหนักถึงความสำคัญของตนในการพัฒนาเด็ก ตลอดจนขาดความรู้ความสามารถในการประยุกต์ความรู้ที่ได้รับมาสู่การปฏิบัติที่แท้จริง

ดังนั้น การศึกษาสำหรับผู้ปกครองเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกายของเด็กวัยอนุบาลจึงเป็นสิ่งจำเป็น นิภา ทองไทย (2525) ได้เสนอแนะว่า หลักสูตรที่สามารถดำเนินการใช้ให้เป็นที่พึงพอใจของผู้ปกครอง ควรมีลักษณะแก้ปัญหาที่ผู้ปกครองประสบอยู่ เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตประจำวัน สามารถจะปฏิบัติได้ง่าย มีวิธีการปฏิบัติให้เลือกหลายวิธี และเป็นสิ่งที่เหมาะสมกับพื้นฐาน และสภาพความเป็นอยู่ของผู้ปกครอง

อย่างไรก็ตาม ปัญหาการส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกายของเด็กวัยอนุบาลในชนบท ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง การบริโภคอาหารที่ไม่มีคุณค่าของสารอาหาร เช่น ขนมประเภทแป้งกรอบ บรรจุงูง ขนมหวาน น้ำอัดลม เป็นต้น หรือการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนไปตามกระแสของสังคมวัตถุ เช่น การดูโทรทัศน์ และเล่นวิดีโอเกมทั้งวันจนตึก แทนที่จะไปวิ่งเล่น ออกกำลังกาย มีสังคมกับเด็กอื่น และเข้านอนในเวลาที่เหมาะสม ล้วนแต่เป็นปัญหาระดับมหภาคที่มีผลต่อคนชนบททั้งหมดโดยรวม ซึ่งครอบคลุมเด็กที่เป็นสมาชิกในสังคมและตัวผู้ปกครองเองด้วย การศึกษาสำหรับผู้ปกครองชนบทเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกายของเด็กวัยอนุบาล จึงต้องเริ่มจากการสร้างความตระหนักในที่มาของปัญหาดังกล่าวควบคู่ไปกับการสร้างความตระหนักใน ความสำคัญของตนเองต่อบุตรหลาน และการมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก นั่นก็คือ รูปแบบการศึกษาสำหรับผู้ปกครองในชนบทที่ดีจะต้องเป็นทั้งรูปแบบการพัฒนาชนบท ที่ช่วยให้ประชาชนในชนบทเกิดความเข้าใจอย่างกระจ่างในสภาพ และปัญหาในท้องถิ่นของตน ไปพร้อม ๆ กับเป็นรูปแบบของการศึกษาสำหรับผู้ปกครองด้วย

การจัดกิจกรรมการศึกษาสำหรับผู้ปกครองในการส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกายของเด็กวัยอนุบาล รูปแบบหนึ่งที่พบว่าได้ผลดีกับประชาชนในชนบทที่โอกาสทางการศึกษาจำกัด มีระดับการศึกษาค่อนข้างต่ำ ก็คือ รูปแบบที่ อาร์ เอ หรือ รูปแบบการให้ประชาชนในชนบทมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา

รูปแบบ ที่ อาร์ เอ หรือการให้ประชาชนในชนบทมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา (Participatory Rural Appraisal) หมายถึง การดำเนินการเพื่อกระตุ้นให้ประชาชนในชนบทเข้าร่วมกลุ่มกันทำกิจกรรมเกี่ยวกับการจัดระบบความคิดและความรู้เกี่ยวกับชุมชนของตน เพื่อประมวลความรู้ ความเข้าใจของตนในเรื่องสภาพความเป็นอยู่ และปัญหาในการพัฒนาชุมชนของตน แล้วนำเสนอ

ในรูปของแผนภูมิ แผนที่ รูปภาพและ/หรือตาราง ซึ่งทำขึ้นจากวัสดุที่หาได้ในท้องถิ่น เพื่อช่วยให้ประชาชนในชนบทเข้าใจได้ง่าย และเกิดความตระหนักในความสำคัญของปัญหา รวมทั้งใช้ประโยชน์จากความรู้ที่ประมวลมาในการวางแผนแก้ปัญหา หรือ ตลอดไปถึงการติดตามการแก้ปัญหาจนบรรลุผล เพื่อพัฒนาชุมชนของตน

ขั้นตอนการดำเนินงาน การให้ประชาชนในชนบทมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา

(Mascarenhas and others, 1991) มีดังนี้

1. เลือกพื้นที่ที่จะดำเนินการใช้รูปแบบการพัฒนาในด้านต่าง ๆ
2. เลือกตัวบุคคลผู้เข้าร่วมทีมทำงาน ประกอบด้วย ชาวบ้านที่มีคุณสมบัติ ดังนี้
 - 2.1 เป็นผู้ที่ต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานด้วยความสมัครใจ
 - 2.2 เป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ดี และมีความอดทนในการทำงาน
 - 2.3 เป็นผู้ที่อยู่ในชุมชน และรู้เรื่องราวความเป็นไปในชุมชน
 - 2.4 เป็นผู้ที่ต้องการมีส่วนร่วมในการให้ความรู้และประสบการณ์ที่ตนเองมีแก่ผู้อื่น รวมทั้งพร้อมที่จะปรับตนเองให้เป็นผู้รับความรู้และประสบการณ์จากผู้อื่นด้วย
 - 2.5 เป็นผู้ที่มีใจกว้างกับการเปลี่ยนแปลง และนวัตกรรมใหม่ รับรู้ในความแตกต่างกันตามการเปลี่ยนแปลงของเวลา และนวัตกรรมที่แตกต่างกัน
3. ทีมงานร่วมกันดำเนินการเก็บข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับเรื่องที่จะพัฒนา โดยใช้กิจกรรมต่าง ๆ เช่น (1) การเดินสำรวจชุมชน ในด้านสภาพความเป็นอยู่ อาชีพ และสภาพปัญหาที่มีในชุมชน ฯลฯ (2) การทำแผนที่สังคม ในด้านวิทยาการ/ภูมิปัญญาท้องถิ่น ฯลฯ (3) การทำบันทึกเหตุการณ์สำคัญ เกี่ยวกับขนบธรรมเนียม ประเพณี เทศกาล งานบุญสำคัญ ๆ และเหตุการณ์สำคัญ ๆ ในชุมชน
4. ทีมงานร่วมกันวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูล
5. ทีมงานร่วมกันกำหนดลำดับความสำคัญของปัญหา
6. ทีมงานร่วมกันกำหนดความเป็นไปได้และลำดับความสำคัญในการแก้ปัญหาต่าง ๆ
7. ทีมงานร่วมกันทำแผนการจัดการทรัพยากรหมู่บ้าน หรือชุมชนเพื่อแก้ปัญหาที่กำหนดไว้
8. ทีมงานดำเนินงานตามแผนที่วางไว้

ในปัจจุบันได้มีการนำรูปแบบการให้ประชาชนในชนบทมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา มาใช้กับประชาชนในชนบทของประเทศกำลังพัฒนาอย่างแพร่หลาย เช่น อินเดีย ศรีลังกา เป็นต้น ในการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ เกษตรกรรม และสังคม ซึ่งช่วยให้ประชาชนในชนบทสามารถช่วยตนเองได้ รวมทั้งยังเป็นการกระตุ้นให้ทุกคนในชุมชนได้ตระหนักถึงความสำคัญของความร่วมมือในการทำงาน อันนำมาซึ่งความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาชุมชนด้วยตัวของคนในชุมชนเอง

จากการศึกษางานวิจัย เรื่อง การจัดการทรัพยากรท้องถิ่น ด้วยรูปแบบการให้ประชาชนในชนบทมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาในประเทศอินเดียพบว่า คุณค่าสำคัญที่ได้จากการใช้รูปแบบนี้คือ

1. ประชาชนมีการเรียนรู้ซึ่งกันและกันในระหว่างการทำกิจกรรม
2. ข้อมูลที่ได้เป็นข้อมูลที่มีคุณภาพ มีความสัมพันธ์กัน และเป็นข้อมูลในเชิงลึก จากการใช้เวลาไม่นานนักในการทำกิจกรรม
3. ประชาชนมีความรู้และความเข้าใจในการจัดการทรัพยากรท้องถิ่นของตนเองมากขึ้น จากการทำกิจกรรม มีการประชุม การสำรวจสภาพชุมชน การวิเคราะห์สภาพปัญหาในการจัดการทรัพยากรท้องถิ่น และนำเสนอในรูปของแผนภูมิ แผนที่ รูปภาพ ตาราง ซึ่งทำขึ้นจากวัสดุที่หาได้ในท้องถิ่น ทำให้ประชาชนเข้าใจได้ง่ายและชัดเจนขึ้น (Mascarenhas and others, 1991)

สำหรับประเทศไทย ได้มีการนำรูปแบบการให้ประชาชนในชนบทมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหามาประยุกต์ใช้ในโครงการฝึกอบรมเยาวชน และสตรีอาสาสมัครในหมู่บ้าน และการทำงานร่วมกันระหว่างบุคคลภายนอกและอาสาสมัคร มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกัน อาสาสมัครได้รับคำแนะนำช่วยเหลือจากผู้นำชาวบ้าน และอาสาสมัครเป็นผู้มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในครอบครัวและชุมชนของตน (สถาบันวิจัยสังคม, 2538)

จากความสำเร็จและการแพร่หลายของการใช้รูปแบบการให้ประชาชนในชนบทมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาในการพัฒนาชุมชนชนบทด้านเกษตรกรรม ประชากร สาธารณสุข ฯลฯ ในประเทศที่กำลังพัฒนาต่าง ๆ ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะประยุกต์รูปแบบการให้ประชาชน

ในชนบทมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา มาใช้ในการจัดการศึกษาสำหรับผู้ปกครองในการส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกายของเด็กวัยอนุบาล ทั้งนี้การที่เจาะจงเด็กวัยอนุบาลนี้เนื่องจาก ผู้ปกครองของเด็กวัยอนุบาลในชนบทมักจะดูแลเด็กอย่างมาก ในช่วงที่เด็กยังช่วยตัวเองไม่ได้ แต่เมื่อเด็กโตขึ้น อายุ 4-6 ขวบ การดูแลจะลดลง เพราะ ผู้ปกครองเห็นว่าเด็กสามารถช่วยตัวเองได้ สามารถทำงานที่ผู้ใหญ่สั่งให้ทำได้ ทั้งที่ในสภาพความเป็นจริงแล้ว เด็กในวัยนี้ยังจำเป็นต้องได้รับการอบรมเลี้ยงดูอย่างใกล้ชิด เด็กจะมีการเจริญเติบโตทางร่างกายอย่างสม่ำเสมอตลอดช่วงวัยนี้ ต้องการนอนหลับอย่างเพียงพอในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม ปลอดภัยจากเชื้อโรค ได้รับอาหารที่เพียงพอ และรับประทานในสัดส่วนที่สมดุลย์พอดี เพื่อให้มีพัฒนาการทางร่างกายที่ดี (สุมน อมรวิวัฒน์และคณะ, 2532)

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงต้องการพัฒนาโปรแกรมการศึกษาสำหรับผู้ปกครองในการส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกายของเด็กวัยอนุบาล ด้วยรูปแบบการให้ประชาชนในชนบทมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา ซึ่งจะทำให้ผู้ปกครองเกิดความตระหนักเกี่ยวกับความสำคัญของปัญหาในการอบรมเลี้ยงดู และส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกายของเด็กวัยอนุบาล และสามารถใช้ประโยชน์จากความรู้ที่ประมวลมาในการแก้ปัญหา เพื่อพัฒนาเด็กของตน รวมทั้งยังเป็นการกระตุ้นให้ผู้ปกครองได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็กวัยอนุบาลในลักษณะที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่ของท้องถิ่นชนบทของตนด้วย

คำถามของการวิจัย

ผู้ปกครองของเด็กวัยอนุบาลมีการเปลี่ยนแปลงแผนพฤติกรรมส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกายของเด็กวัยอนุบาล หลังจากเข้าร่วมโปรแกรมการศึกษาสำหรับผู้ปกครองในการส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกายของเด็กวัยอนุบาล ด้วยรูปแบบการให้ประชาชนในชนบทมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา หรือไม่ อย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนาโปรแกรมการศึกษาสำหรับผู้ปกครองในการส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกายของเด็กวัยอนุบาล ด้วยรูปแบบการให้ประชาชนในชนบทมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้ปกครองของเด็กวัยอนุบาลทั้งหมดในหมู่บ้านหนองกก หมู่ที่ 4 ตำบลพัฒนา อำเภอพรพิน จังหวัดนครศรีธรรมราช ในปีพ.ศ. 2540 มีจำนวนทั้งสิ้น 39 คน

2. ระยะเวลาในการทำวิจัย ผู้วิจัยใช้เวลากับข้อมูลพื้นฐานเพื่อสร้างโปรแกรมฯ เป็นเวลา 5 เดือน และดำเนินการทดลองใช้โปรแกรมฯ รวมทั้งติดตามผลการใช้โปรแกรมฯ เป็นเวลา 3 เดือน รวมทั้งสิ้น 8 เดือน

3. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย แบ่งออกเป็น

3.1 ตัวแปรต้น (Independent Variable) ได้แก่ โปรแกรมการศึกษาสำหรับผู้ปกครองในการส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกายของเด็กวัยอนุบาล ด้วยรูปแบบการให้ประชาชนในชนบทมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา

3.2 ตัวแปรตาม (Dependent Variable) ได้แก่ แบบแผนพฤติกรรมของผู้ปกครองในการส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกายของเด็กวัยอนุบาล

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

รูปแบบการให้ประชาชนในชนบทมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา หมายถึง แนวทางการดำเนินการเพื่อกระตุ้นให้ประชาชนในชนบทเข้าร่วมกลุ่มกันทำกิจกรรมเกี่ยวกับการจัดระบบความคิด และความรู้เกี่ยวกับชุมชนของตน เพื่อประมวลความรู้ความเข้าใจของตน ในเรื่องสภาพความเป็นอยู่ และปัญหาในการพัฒนาชุมชนของตน แล้วนำเสนอในรูปแบบของแผนภูมิแผนที่ รูปภาพและ/หรือตาราง ซึ่งทำขึ้นจากวัสดุที่หาได้ในท้องถิ่น เพื่อช่วยให้ประชาชนในชนบทเข้าใจได้ง่าย และเกิดความตระหนักในความสำคัญของปัญหารวมทั้งใช้ประโยชน์จากความรู้ที่ประมวลมาในการวางแผนแก้ปัญหา หรือไปจนถึงการติดตามการแก้ปัญหาจนบรรลุผลเพื่อพัฒนาชุมชนของตน

การส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกายของเด็กวัยอนุบาล หมายถึง การปฏิบัติเพื่อส่งเสริมให้เด็กวัยอนุบาลเป็นผู้มีสุขภาพดี และมีอัตราการเจริญเติบโตเหมาะสมตามวัย ซึ่งเป็นเนื้อหาของโปรแกรมฯ ประกอบด้วย การปฏิบัติต่อเด็กทั้งทางตรงและทางอ้อมในด้านอาหาร

และโภชนาการ ด้านการป้องกันโรคและการรักษาพยาบาล ตลอดจนการเฝ้าระวังความพิการ ด้านการดูแลที่อยู่อาศัย เครื่องใช้และเครื่องนุ่งห่ม ด้านการรักษาความสะอาดของร่างกาย ด้านการพักผ่อนนอนหลับ และด้านการออกกำลังกาย

โปรแกรมการศึกษาสำหรับผู้ปกครองในการส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกายของ เด็กวัยอนุบาล ด้วยรูปแบบการให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา หมายถึง แผนการจัดการศึกษาสำหรับผู้ปกครอง ซึ่งได้จากการนำแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาสำหรับผู้ปกครอง การส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกายของเด็กวัยอนุบาล และรูปแบบการให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา มาประกอบกับสภาพและปัญหาการส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกายของเด็กวัยอนุบาลในชุมชนภาคใต้ เพื่อเป็นพื้นฐานในการประยุกต์ให้เป็นสาระสำคัญของโปรแกรมฯ อันประกอบด้วยหลักการ วัตถุประสงค์ ลักษณะของโปรแกรมฯ เนื้อหา การดำเนินการใช้โปรแกรมฯ เอกสารและสื่อประกอบการใช้โปรแกรมฯ และการประเมินผล เพื่อช่วยให้ผู้ปกครองซึ่งเป็นผู้รับบริการเกิดความตระหนัก และสามารถดำเนินการประมวลความรู้ความเข้าใจของตน ในเรื่องสภาพความเป็นอยู่ และปัญหาเกี่ยวกับพัฒนาการทางร่างกายของเด็กวัยอนุบาลในชุมชน ตลอดจนนำผลการประมวลมาใช้ในการแก้ปัญหาด้วยตนเอง โดยการสนับสนุนจากผู้ใช้โปรแกรมตามขั้นตอนการดำเนินงาน 2 ขั้นตอน คือ ขั้นเตรียมการ และขั้นจัดกิจกรรม

ขั้นเตรียมการ หมายถึง การดำเนินการเพื่อศึกษาข้อมูลเบื้องต้นของผู้ปกครองของเด็กวัยอนุบาลในชุมชน เกี่ยวกับสภาพความเป็นอยู่ทั่วไป และการส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกายของเด็กวัยอนุบาล โดยการที่ผู้ใช้โปรแกรมฯ เลือกชุมชน และเข้าไปอยู่ในชุมชนเพื่อประเมินสภาพชุมชนเบื้องต้น

ขั้นจัดกิจกรรม หมายถึง การดำเนินการเพื่อกระตุ้นให้ผู้ปกครองเกิดความตระหนัก และการแก้ปัญหา เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกายของเด็กวัยอนุบาล บนพื้นฐานของข้อมูล และแผนที่ได้เตรียมไว้ในขั้นเตรียมการ ประกอบด้วย การรับสมัครทีมทำงาน การร่วมกันสำรวจ และ ประเมินสภาพชุมชน การวิเคราะห์ปัญหาและตัดสินใจ ซึ่งได้แก่ การระบุปัญหา การจัดลำดับความสำคัญของปัญหา การระดมสมองหาแนวทางแก้ปัญหา การเลือกทางแก้ปัญหา การวางแผนแก้ปัญหา การดำเนินการแก้ปัญหา และการประเมินผล

การพัฒนาโปรแกรมการศึกษาสำหรับผู้ปกครองในการส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกายของเด็กวัยอนุบาล ด้วยรูปแบบการให้ประชาชนในชนบทมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา หมายถึง กระบวนการซึ่งประกอบด้วยการนำแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาสำหรับผู้ปกครอง การส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกายของเด็กวัยอนุบาล และรูปแบบการให้ประชาชนในชนบทมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา มาประกอบกับผลการศึกษาสภาพ และปัญหาการส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกายของเด็กวัยอนุบาลของผู้ปกครองในชนบทภาคใต้ เพื่อเป็นพื้นฐานในการกำหนดเป็นสาระและรายละเอียดในโปรแกรมฯ การจัดทำเอกสารและสื่อประกอบการใช้โปรแกรมฯ การทดลองใช้โปรแกรมฯ ตลอดจนการปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์

ผู้ใช้โปรแกรม หมายถึง ครู เจ้าหน้าที่อนามัย หรือนักพัฒนา ซึ่งอาจเป็นเจ้าของพื้นที่ที่เป็นตัวแทนของรัฐบาล หรือเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนในภาคใต้ ซึ่งมีความสนใจในการปฏิบัติการเพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกายของเด็กวัยอนุบาล ด้วยรูปแบบการให้ประชาชนในชนบทมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา

ผู้ปกครอง หมายถึง พ่อแม่ หรือ ผู้ใหญ่ที่มีความสัมพันธ์กับเด็กโดยอยู่ร่วมกันในครอบครัว มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงในการอบรมเลี้ยงดูเด็กวัยอนุบาล ซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในหมู่ที่ 4 ตำบลพัฒนา อำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครศรีธรรมราช

เด็กวัยอนุบาล หมายถึง เด็กอายุระหว่าง 3 - 6 ปีที่เกิดระหว่างปี พ.ศ.2534 - พ.ศ.2537 ที่อาศัยอยู่ในบ้านหนองกก หมู่ที่ 4 ตำบลพัฒนา อำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครศรีธรรมราช

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้มีวิธีดำเนินการ 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ประกอบด้วย

1.1 การศึกษาเอกสารและงานวิจัยในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

1.2 การศึกษาในพื้นที่เกี่ยวกับสภาพและปัญหาชุมชนและสภาพการส่งเสริม

พัฒนาการทางร่างกายของเด็กวัยอนุบาล

1.3 การประมวลข้อมูลและสรุปปัญหา

ขั้นที่ 2 การสร้างโปรแกรมการศึกษาสำหรับผู้ปกครองในการส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกายของเด็กวัยอนุบาล ด้วยรูปแบบการให้ประชาชนในชนบทมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา มีวิธีดำเนินการตามลำดับดังนี้

- 2.1 การกำหนดกรอบแนวคิดในการพัฒนาโปรแกรมฯ
- 2.2 การกำหนดกรอบแนวคิดและสาระสำคัญของโปรแกรมฯ
- 2.3 การสร้างเอกสารและสื่อประกอบการใช้โปรแกรมฯ
- 2.4 การตรวจสอบและปรับปรุงเอกสารและสื่อประกอบการใช้โปรแกรมฯ

ขั้นที่ 3 การทดลองใช้โปรแกรมการศึกษาสำหรับผู้ปกครองในการส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกายของเด็กวัยอนุบาล ด้วยรูปแบบการให้ประชาชนในชนบทมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา มีวิธีการดำเนินการตามลำดับดังนี้

3.1 การกำหนดประชากรและตัวอย่างประชากร

3.1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้ปกครองของเด็กวัยอนุบาลทั้งหมด ในหมู่บ้านหนองกก หมู่ที่ 4 ตำบลพัฒนา อำเภอพรพิน จังหวัดนครศรีธรรมราช ในปีพ.ศ.2540 จำนวนทั้งสิ้น 39 คน

3.1.2 กรณีศึกษา คือ ผู้ปกครองของเด็กวัยอนุบาล (3 - 6 ปี) ในบ้านหนองกก หมู่ที่ 4 ตำบลพัฒนา อำเภอพรพิน จังหวัดนครศรีธรรมราช ในปีพ.ศ.2540 จำนวน 8 คน ได้มาโดยคัดเลือกแบบเจาะจงตามเกณฑ์ที่ระบุไว้ในโปรแกรมฯ

3.2 การสร้างเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ประกอบด้วย

3.2.1 เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่

- 1) แบบสำรวจชุมชน
- 2) แบบบันทึกการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมเกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้ปกครองในการส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกายของเด็กวัยอนุบาล ของผู้ปกครอง
- 3) แบบสัมภาษณ์ผู้ปกครองในการส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกายของเด็กวัยอนุบาลอย่างมีส่วนร่วม

3.2.2 เครื่องมือวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่

- 1) แบบสรุปบทบาทของผู้ปกครองในการส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกายของเด็กวัยอนุบาลของแต่ละครอบครัว
- 2) แบบสรุปบทบาทของผู้ปกครองในการส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกายของเด็กวัยอนุบาลโดยรวม

3) แบบวิเคราะห์พฤติกรรมของผู้ปกครองในการส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกายของเด็กวัยอนุบาล

3.3 การดำเนินการทดลองและการเก็บรวบรวมข้อมูล

ระยะที่ 1 การใช้โปรแกรมขั้นที่ 1 การเตรียมการก่อนจัดกิจกรรมการศึกษาสำหรับผู้ปกครองในโปรแกรมฯ และการเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานแบบแผนพฤติกรรมผู้ปกครองก่อนจัดกิจกรรมการศึกษาสำหรับผู้ปกครองในโปรแกรมฯ ใช้เวลา 8 สัปดาห์

ระยะที่ 2 การใช้โปรแกรมขั้นที่ 2 การจัดกิจกรรมการศึกษาและการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้ปกครองเข้าร่วมกิจกรรมตามขั้นตอนการดำเนินการใช้โปรแกรมฯ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยจัดกิจกรรม 5 ครั้ง ใช้เวลาในการดำเนินการ 12 สัปดาห์

ระยะที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูลหลังการทดลองใช้โปรแกรมฯ ใช้เวลา 2 สัปดาห์

3.4 การตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูล

3.4.1 การสร้างตารางตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูล

3.4.2 การดำเนินการตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูล

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นใช้วิธีการวิเคราะห์โดยการจำแนกชนิดของข้อมูล การสร้างเป็นข้อสรุปย่อย การจัดกลุ่มข้อมูล การหาแบบแผน การวิเคราะห์แบบตรรก และการประมวลข้อมูลเข้าด้วยกันและสร้างเป็นบทสรุป ด้วยการวิเคราะห์แบบอุปนัย

ขั้นที่ 4 การปรับปรุงโปรแกรมการศึกษาสำหรับผู้ปกครองในการส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกายของเด็กวัยอนุบาล ด้วยรูปแบบการให้ประชาชนในชนบทมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา มีวิธีการดำเนินการตามลำดับดังนี้

4.1 การนำข้อมูลที่ได้มาปรับปรุงโปรแกรมฯ

4.2 การนำเสนอโปรแกรมฯ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ช่วยให้ผู้ปกครองเกิดความตระหนักเกี่ยวกับความสำคัญของปัญหาในการอบรมเลี้ยงดูเด็กและส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกายของเด็กวัยอนุบาล สามารถใช้ประโยชน์จากความรู้ที่ประมวลมาในการแก้ปัญหา รวมถึงสามารถใช้กระบวนการเรียนรู้ และทักษะที่ได้รับจากการเข้าร่วมโปรแกรมมาประยุกต์ใช้ต่อการแก้ปัญหาพัฒนาการด้านอื่น ๆ
2. ช่วยกระตุ้นให้ผู้ปกครองได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็กวัยอนุบาลให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่ของท้องถิ่นชนบทของตน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย